

УДК 336:368.914

Калашнікова Т.В.

доктор економічних наук, доцент

Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва

Калашніков О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Харківського університету будівництва і архітектури

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

MODERNIZATION OF THE PENSION FUND OF UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано необхідність модернізації діяльності Пенсійного фонду України на інноваційних засадах для підвищення ефективності його діяльності та якості обслуговування громадян. Здійснено оцінку стану та визначено перспективи запровадження новітніх технологій та сервісів як одного з основних складників модернізації діяльності Пенсійного фонду України в процесі реформування системи пенсійного забезпечення в країні.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, Пенсійний фонд України, реформування, модернізація, новітні інформаційні технології та сервіси.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована необходимость модернизации деятельности Пенсионного фонда Украины на инновационной основе для повышения эффективности его деятельности и качества обслуживания граждан. Дана оценка состояния и определены перспективы внедрения новых технологий и сервисов как одной из основных составляющих модернизации деятельности Пенсионного фонда Украины в процессе реформирования системы пенсионного обеспечения в стране.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, Пенсионный фонд Украины, реформирование, модернизация, новые информационные технологии и сервисы.

ANNOTATION

The necessity of modernisation of activity of Pension fund of Ukraine is on innovative principles with the aim of increase of efficiency of his activity and quality of maintenance of citizens was determined. The state and prospects of introduction of new technologies and services are certain as really direction of modernisation of activity of Pension fund of Ukraine in the process of reformation of the system of the pension system in a country.

Keywords: pension system, Pension fund of Ukraine, reformation, modernisation, modern information technologies and services.

Постановка проблеми. Нагальна потреба у реформуванні пенсійної системи країни підтверджується як міжнародними експертами, так і вітчизняними урядовцями, науковцями, практиками. За висновками фахівців Світового банку, потреба в пенсійному реформуванні має обґрунтовуватися не лише бюджетними обмеженнями і демографічними проблемами, а й урахувати соціально-економічні зміни, а також ризики і можливість, пов'язані з глобалізацією [7]. Серед найважливіших чинників, що впливають на реформування пенсійної системи і трансформацію функціонального призначення державного пенсійного страхування, вітчизняні науковці виділяють екзогенні (демографічні

тенденції в країні, трансформацію соціальних цінностей, динаміку доступності соціальних послуг для пенсіонерів і розвиток ринку праці) та ендогенні (проблеми формування ресурсів, динаміку кількості платників внесків і одержувачів пенсій, ухвалення управлінських рішень щодо пенсійного страхування) [5].

Реформування пенсійної системи країни з урахуванням екзогенних та ендогенних чинників передбачає не лише вдосконалення підходів до порядку визначення пенсій, їх осучаснення, забезпечення бездефіцитного бюджету Пенсійного фонду України, а й суттєвих зрушень в організації діяльності самого фонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектну оцінку реформування пенсійної системи в Україні здійснено в працях Л. Городецької [1], О. Кириленка, Б. Малиняка [5], В. Мельничука [2] та ін. Проблема діяльності Пенсійного фонду України присвячено роботи О. Тулай [6], І. Панченко [3] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну увагу науковців та практиків до проблеми реформування системи пенсійного забезпечення в країні недостатньо уваги приділяється питанням модернізації діяльності Пенсійного фонду на інноваційних засадах для підвищення ефективності його діяльності та якості обслуговування громадян.

Мета статті полягає в оцінці стану та визначенні перспектив запровадження новітніх технологій та сервісів як одного з основних складників модернізації діяльності Пенсійного фонду України в процесі реформування системи пенсійного забезпечення в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати проведеного аналізу динаміки основних показників діяльності Пенсійного фонду України в 2014–2017 рр. свідчать про тенденцію до скорочення чисельності пенсіонерів та частки видатків Пенсійного фонду України у ВВП країни (табл. 1).

За розрахунками щорічне скорочення кількості пенсіонерів у даний період становило 463,3 тис. осіб, темп скорочення відношення видатків ПФУ до ВВП країни – 1,84 в. п. Водночас спостерігається нарощування видатків

Таблиця 1

Динаміка показників діяльності Пенсійного фонду України в 2014–2017 рр.*

Показники	2014	2015	2016	2017	Приріст, % (в.п.)
Чисельність пенсіонерів, тис. осіб	13533	12147	12296	11939	88,2
Частка видатків Пенсійного фонду України у ВВП, %	15,3	13,4	11,2	9,9	- 5,4 п.п.
Видатки Пенсійного фонду України, всього, млн. грн.	243477,9	265667,8	253448,6	283168,5	116,3
Адміністративні витрати, пов'язані з виконанням функцій, покладених на органи ПФУ, млн. грн.	2,301	2,354	2,397	3,060	133,0
Частка адміністративних витрат у структурі видатків ПФУ, %	0,92	0,88	0,95	1,08	+ 0,16 п.п.

* 2014–2016 рр. – фактичні дані, 2017 р. – планові.

Джерело: складено авторами за даними офіційного сайту Пенсійного фонду України

Таблиця 2

Оптимізація структури органів Пенсійного фонду України в 2015–2017 рр.*

Показники	2015	2016	2017	2017 р. до 2015 р.	
				+,-	%
Кількість територіальних органів, од.	683	525	357	- 326	52,3
Гранична чисельність працівників органів Пенсійного фонду України, осіб	36564	31992	30096	6468	82,3

* 2015–2016 рр. – фактичні дані, 2017 р. – планові.

Джерело: складено авторами за даними офіційного сайту Пенсійного фонду України

Пенсійного фонду країни на 16,3%, що зумовлено цілою низкою факторів, основним з яких є підвищення розміру пенсій. Проте темпи нарощування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи ПФУ, перевищують темпи нарощування загальних видатків даного фонду, а в структурі адміністративних витрат ПФУ домінують витрати на оплату праці з відрахуваннями: у 2014 р. їх частка становила 86,3%, у 2016 р. – 79,2%.

Зазначимо, що для економії та раціонального використання адміністративних витрат Пенсійний фонд України реалізує низку заходів: у 2015 р. розпочато оптимізацію структури органів ПФУ, у 2016 р. здійснено перехід ПФУ на електронну систему публічних закупівель. Лише за рахунок оптимізації структури територіальних органів із запланованим скороченням їх кількості майже вдвічі та зниженням граничної чисельності працюючих на 6,5 тис. осіб, або на 17,7% (табл. 2), економія адміністративних видатків Пенсійного фонду в 2015–2016 рр. вже становила 477,8 млн. грн., у 2017 р. очікується на рівні 585,5 млн. грн.

Кошти, отримані від економії, спрямовуються на підвищення заробітної плати працівників ПФУ та оновлення його парку комп'ютерної техніки. За три останні роки середня заробітна плата в органах Пенсійного фонду у працівників головних управлінь зросла на 41,1%, у працівників територіальних управлінь – на 38,1%. Водночас залишаються питання щодо формування кадрового забезпечення пенсійної служби: серед керівників повну вищу освіту мають 95,1%, серед інших державних службовців – лише 85,4%. Отже, існує нагальна

потреба у підвищенні кваліфікації кадрів, у тому числі й шляхом освітньої підготовки у вищих навчальних закладах задля здобуття повної вищої освіти.

Вважаємо, що повноцінне функціонування Пенсійного фонду України потребує суттєвої модернізації діяльності з чітким напрацюванням стратегічних та тактичних цілей та шляхів їх реалізації. Розробленою урядом Стратегією модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 р. (прийнятою у вересні 2016 р.) задекларовано, що технологічний, організаційний, інфраструктурний та кадровий розвиток Пенсійного фонду потребує нових підходів, урахування інноваційних ідей та широкого втілення новітніх інформаційних технологій [4].

Реалізація Стратегії можлива лише за умови модернізації діяльності Пенсійного фонду на основі запровадження новітніх інформаційних та управлінських технологій, єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, ефективних організаційних і структурних рішень, ринкових елементів обслуговуючої інфраструктури. Основними напрямками вдосконалення діяльності Пенсійного фонду визначено: підвищення продуктивності та якості обслуговування у сфері пенсійного забезпечення; впровадження новітніх технологій адміністрування в Пенсійному фонді, зміцнення та модернізація його інформаційних ресурсів і технічної бази, підвищення ефективності системи управління, перехід на електронний документообіг.

Слід відзначити, що заходи з практичної реалізації реформування та модернізації діяльності Пенсійного фонду України запро-

ваджуються з 2015 р. Одночасно з оптимізацією структури органів Пенсійного фонду України розпочато створення єдиної консолідованої бази даних про одержувачів пенсійних виплат і впровадження електронних пенсійних справ; запроваджено обслуговування громадян із питань пенсійного забезпечення незалежно від місця їх проживання та реєстрації; модернізовано Реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування (РЗО); розпочато дистанційне обслуговування громадян через веб-портал послуг Пенсійного фонду та видачу електронних пенсійних посвідчень, що одночасно є банківськими платіжними картками; здійснено комплекс заходів, спрямованих на розширення використання інформаційних технологій, захист інформації, впровадження елементів електронного урядування (табл. 3).

Для впровадження нових інформаційних технологій парк комп'ютерної техніки Пенсійного фонду було оновлено на 10%, а поновлення програмного забезпечення надало можливість створювати електронні пенсійні справи, які містять в електронному вигляді документи пенсіонера,

що є підставою для визначення права на пенсію та її розміру: трудову книжку, довідки про особливий характер роботи, про заробітну плату та інші документи.

До перспективних завдань, що передбачені Стратегією модернізації та розвитку Пенсійного фонду України, слід віднести: запровадження інноваційних технологій шляхом інтеграції інформаційних ресурсів Фонду і створення централізованої системи аналітики та управління фінансами, впровадження технологій індивідуально-масового електронного інформування громадян, перехід на електронний документообіг.

Зокрема, у 2017 р. передбачено вирішення таких завдань із запровадження інформаційних технологій та сервісів:

- запровадження електронної системи реєстрації трудових відносин;
- запровадження електронного свідоцтва соціального страхування;
- завершення внесення даних із паперових пенсійних справ до централізованої системи призначення та виплати пенсій та створення Реєстру електронних пенсійних справ;

Таблиця 3

**Характеристика запроваджених ПФУ в 2015–2016 рр.
новітніх інформаційних технологій та сервісів**

Технології, сервіси	Функціональні характеристики	
Обслуговування громадян за принципом єдиного вікна у «фронт-офісах», обробка документації в «бек-офісах».	Обслуговування громадян на рівні територіальних громад та агентських пунктів.	Забезпечує автоматизацію про-цесів від звернення до призначення і виплати пенсії, відмову від паперових архівів, упередження переплат та дублювання виплат, обслуговування громадян незалежно від місця їх проживання та реєстрації.
Електронний обіг пенсійної документації	Створено єдине середовище взаємодії усіх інформаційних систем Пенсійного фонду.	Можливість в онлайн-режимі отримувати дані системи персоніфікованого обліку під час призначення/перерахунку пенсій, проводити аналітичну обробку даних про пенсіонерів та застрахованих осіб, прогнозування доходів та видатків Пенсійного фонду тощо.
Модернізований Реєстр застрахованих осіб	Впроваджено картку застрахованої особи, що значно розширює її інформаційно-функціональні можливості (випущено 40,8 млн. карток застрахованих осіб, у т. ч. 12,9 млн. пенсіонерів).	Формування в єдиній картці повної інформації про стан та статус застрахованої особи, спрощення системи надання послуг соціального страхування, координація соціальної інформації.
Централізована система призначення та виплати пенсій на базі електронної пенсійної справи	Впровадження єдиних стандартів обслуговування громадян незалежно від місця проживання, запровадження безпаперової пенсійної справи, засвідченої ЕЦП. Створено понад 164 тис. електронних пенсійних справ.	Забезпечення повної автоматизації функціональних процесів ПФУ, підвищення якості обслуговування громадян, скорочення часу обслуговування.
Електронне пенсійне посвідчення – ЕПП	Запровадження єдиної персоніфікованої картки для отримання пенсійних виплат та ідентифікації особи. Виготовлено 216,7 тис. та видано 127,2 тис. електронних пенсійних посвідчень.	Підвищення рівня контролю та захисту персональних даних, підвищення контролю над виплатою пенсій.
Модернізований ВЕБ-портал послуг ПФУ	Розширення функціональних можливостей веб-порталу електронних послуг Пенсійного фонду.	Забезпечення можливості пенсіонерам та застрахованим особам із використанням електронного цифрового підпису дистанційного перегляду через веб-портал інформації про сплату внесків до Пенсійного фонду, своєї електронної пенсійної справи.

Джерело: розроблено авторами

– розширення даних Реєстру застрахованих осіб щодо різних соціальних виплат та даних інших державних реєстрів;

– розширення категорій та числа громадян, яким видано електронне пенсійне посвідчення;

– розширення кількості Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), де надаються пенсійні послуги, створення агентських пунктів обслуговування;

– дистанційне обслуговування клієнтів та надання індивідуальних послуг через Контакт-центр ПФУ;

– розширення переліку послуг, що надаються через веб-портал, збільшення числа користувачів порталу, його інтеграція з Єдиним порталом адміністративних послуг, іншими інформаційними ресурсами;

– запровадження індивідуально-масового інформування громадян засобами мобільного зв'язку та електронною поштою;

– впровадження системи аудіо- та відеофіксації обслуговування громадян в органах ПФУ.

Вважаємо, що успішне вирішення цих завдань забезпечить зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності, оптимізує адміністративні видатки Пенсійного фонду України; сприятиме запровадженню європейських стандартів надання пенсійних послуг.

Висновки. Основними напрямками модернізації діяльності Пенсійного фонду України як одного з ключових завдань реформування пенсійної системи країни є підвищення продуктивності та якості обслуговування у сфері пенсійного забезпечення; впровадження новітніх технологій адміністрування в Пенсійному фонді, зміцнення та модернізація його інформаційних ресурсів і технічної бази, підвищення ефективності системи управління, перехід на електронний документообіг. Для забезпечення ефективної діяльності Пенсійного фонду України поряд з успішною роботою з упровадження новітніх інформаційних технологій та сервісів слід переглянути підходи до формування кадро-

вої політики фонду на базі створення додаткової мотивації у працівників підвищувати професійну компетентність до відповідного для роботи з цими технологіями рівня. Поряд з оновленням технічного та програмного забезпечення першочергову увагу слід приділити створенню комплексної системи захисту даних, особливо з огляду на підвищення небезпеки порушення кіберпростору країни. Реалізація завдань щодо створення ринкових елементів обслуговуючої інфраструктури (центрів надання адміністративних послуг та агентських пунктів обслуговування) потребуватиме об'єднання зусиль Пенсійного фонду України з органами центральної та місцевої державної влади.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Городецька Л.О. Реформування пенсійної системи в Україні / Л.О. Городецька // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 12–13.
2. Мельничук В. Пенсійна реформа: спроба №4 / В. Мельничук // Економічна правда. – 11 липня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/07/11/626962/>.
3. Панченко І.В. Фінансовий стан та основні проблеми діяльності Пенсійного фонду України / І.В. Панченко // Економічний часопис. – 2012. – № 9–10. – С. 45–47.
4. Про схвалення Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року : Розпорядження КМУ № 672-р від 14.09.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249330909>.
5. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи : [монографія] / О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, О.В. Петрушка [та ін.]; за ред. О.П. Кириленко, Б.С. Малиняка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 350 с.
6. Тулай О.І. Актуальні проблеми діяльності Пенсійного фонду України / О.І. Тулай // Проблеми економіки. 2016. – № 1. – С. 132–139.
7. Holzmann R. Old Age Income Support in the 21st Century. An International Perspective on Pension System and Reform/ R. Holzmann, R. Hinz, H. von Gersdorff and other. – Washington: The World Bank, 2005. – P. 10.